

Huis ter Heide

50 jaar

beschermd!

Inclusief
wandelroute,
natuurweetjes en
plattegrond

Natuurmonumenten

Jachthuis Huis ter Heide

Het jachthuis uit 1864 werd ooit gebouwd als buitenverblijf. De zijvleugels werden er rond 1900 aangebouwd om als woonhuis te dienen voor de gezinnen van de bosarbeider en boswachter van het productie-landgoed.

In 1976 werd het de woning van de boswachter van Natuurmonumenten.

Hij kreeg de opdracht om Huis ter Heide om te vormen tot een gevarieerd natuurgebied. Tegenwoordig is het informatiecentrum van Natuurbegrafplaats Huis ter Heide er gevestigd. Natuurmonumenten en Natuurbegraven Nederland werken zo samen aan het versterken van de natuur en het herstel van cultuurhistorie van Huis ter Heide. Voor meer informatie:

www.huisterheide.nl

50 jaar natuurbescherming in Huis ter Heide

Dit jaar vieren we dat Natuurmonumenten natuurgebied Huis ter Heide al vijftig jaar beheert. Toen het in 1976 eigendom werd, zag het er heel anders uit. Als boswachter zou je daar toen niet blij van zijn geworden: monotone naaldbossen en intensief bemeste graslanden en akkers bepaalden het beeld. Van het ooit zo waardevolle Leikeven was nog maar weinig over. Voor de natuur was het armoe troef. Toch zagen mijn voorgangers kansen voor herstel. Met herstelprojecten en zorgvuldig natuurbeheer is de natuur stap voor stap verbeterd.

Nu, vijftig jaar later, ben ik trots op wat hier is bereikt. Huis ter Heide is uitgegroeid tot een afwisselend natuurgebied. Als ik door het gebied loop, zie ik hoe de bossen en graslanden veel gevarieerder zijn geworden. Ik word blij van de roffelende spechten, roepende raven en een zoemend insectenleven. Voor planten en dieren is het er een stuk aantrekkelijker geworden.

Een van de grootste successen vind ik het herstel van het Leikeven en de ontwikkeling van het vennenlandschap in het zuiden van Huis ter Heide. Het was een project van een lange adem, maar het is prachtig om te zien hoe de natuur er is opgebloeid en hoe ook mensen daarvan genieten.

In dit boekje lees je meer over het natuurverhaal van Huis ter Heide. Ik hoop dat je met een andere blik naar het gebied gaat kijken en beseft dat wat je hier nu ziet niet vanzelfsprekend is. De natuur staat nog altijd onder druk, bijvoorbeeld door stikstof, droogte en ruimtelijke ontwikkelingen.

Daarom blijf ik me, samen met een team boswachters, leden van Natuurmonumenten en vele vrijwilligers, inzetten voor de bescherming en verdere verbetering van dit bijzondere gebied.

Thalisa van Overbeek
Coördinator Natuurbeheer

www.nm.nl/huisterheide-50

Scan de QR-code en download de route als pdf voor mobiel, print en/of gpx. Je krijgt dan een uitgebreidere beschrijving bij de routepunten.

De
owork
Pastor
Kampstraat

algene

WANDELROUTE

Huis ter Heide Zuid - 6,3 km

Wandel door bossen, velden en langs de weidse vennen en beleef wat 50 jaar natuurbescherming Huis ter Heide heeft gebracht.

Start: Parkeerplaats
Middelstraat 2, De Moer

Horeca: 't Maoske, De Moer

1 Veengeschiedenis

Ooit lag hier een uitgestrekt veenmoeras. Tussen de 13de en 16de eeuw werd het veen afgegraven en gebruikt als brandstof. Daarna ontstonden natte heidegebieden, die later werden ontwaterd voor landbouw en bos. Rechts ligt De Moer, waarvan de naam naar het veen verwijst. Links zie je bossen die rond 1880 zijn aangeplant voor houtproductie.

2 Oase van leven

Poelen zijn een onmisbare oase van leven op de toch al droge zandgronden. Om de natuur van Huis ter Heide te versterken zijn door Natuurmonumenten in de afgelopen vijftig jaar tientallen van deze poelen aangelegd.

3 Acaciaaantje

Je wandelt een laan in met robiniabomen die lijken op acacia's, vandaar de naam *Robinia pseudoacacia*. Hun hout is extreem hard en werd vroeger gebruikt als weipaal. Herkenbaar zijn ook de scherpe stekels aan de takken. In de vroege zomer bloeien ze met witte, zoet geurende trossen – een feest voor bijen en andere insecten.

4 Minisafari

Maak van je wandeltocht een minisafari! Sta wat vaker stil en luister naar de natuur. Regelmatig zie je hier dan ook een buizerd vanaf zijn uitkijkpost speuren naar een prooi.

Ook reeën en ooievaars laten zich regelmatig zien in het grasland.

5**Een bos vol leven**

Rond 1900 werd gestart met de aanplant van bomen voor het productiebos, met strakke rijen Corsicaanse dennen en rechte paden. Goed voor hout, maar arm aan natuur.

Sinds het beheer van Natuurmonumenten groeit het uit tot een gevarieerd bos. Open plekken laten licht toe, waardoor nieuwe planten en bomen kunnen kiemen. De rechte lijnen maakten plaats voor slingerende paden en meer schuilplekken voor dieren.

Kijk om je heen – misschien spot je een ree of kijkt een bosuil stilletjes met je mee.

6**Helpers in het bos**

Hier zie je grote nesten van rode bosmieren, vaak op zonnige plekken, ook weer een gevolg van het gevoerde bosbeheer. In één nest leven soms wel een miljoen mieren. Ze houden het bos gezond: ze ruimen afval op, verbeteren de bodem en beschermen bomen tegen rupsen.

Zie je gaten in een mierenhoop? Dan is de kans groot dat een groene specht hier een maaltijd heeft gezocht.

7**Vennenlandschap**

Je kijkt hier uit over een vennengebied. Twintig jaar geleden lagen hier maïsakkers en weilanden en een restant van het Leikeven. Plan Lobelia herstelde in 18 jaar tijd het landschap van voor 1930.

8**Leikeven**

Vanaf dit uitkijkpunt kijk je over het Leikeven, ooit de groeiplaats van de koningin van de vennen, de waterlobelia.

Deze luchtfoto is uit 2010 toen Plan Lobelia werd afgerond en het vennenlandschap was hersteld.

Waterlobelia

9 Blauwe heikikkers

In het vroege voorjaar is dit dé plek waar heikikkers zich voortplanten. De mannetjes kleuren dan een paar dagen opvallend blauw. In de zomer is het ven gevuld met vogelgeluid: blauwborst, kleine karekiet en tiftjaf laten zich hier regelmatig horen én zien.

10 Munitiedepots weer natuur!

Huis ter Heide groeide in 2008 met 30 hectare, toen er zes voormalige MOB-terreinen aan Natuurmonumenten werden overgedragen. De munitiebunkers en opslagloodsen werden na de Tweede Wereldoorlog aangelegd voor de verdediging van het land.

Aan je rechterhand lag zo'n munitiedepot. Nadat Natuurmonumenten hier de gebouwen en het asfalt verwijderde, kreeg de natuur vrij spel en ontwikkelde zich hier bos.

*Kleine
vuurvlinder*

12 Bloemrijke akker

Natuurmonumenten koos er in 1983 voor om hier weer een natuurakker aan te leggen voor het wild. Door de bemesting er af te halen en biologische rogge in te zaaien kan de bodem zich herstellen. Doel is om zo meer akkerbloemen terug te krijgen tussen de graanhalmen, zoals akkerviooltjes, kamille, klaprozen, ganzenbloem en wikke. In de lente en zomer verandert de akker in een levend schilderij, vol gezoem van insecten. In de winter blijft een deel van het graan staan, zodat ook vogels en muizen een graantje kunnen meepikken.

11 Eeuwige rust

Je wandelt nu een stukje over de natuurbegraafplaats van Huis ter Heide, een samenwerking tussen Natuurmonumenten en Natuurbegraven Nederland. Eeuwige grafurst, natuurbeheer en behoud van cultuurhistorie komen op deze plek samen.

Sinds de opening in 2021 is hier al veel bereikt. Het jachthuis en het historische lanenpatroon zijn hersteld en de variatie aan planten en dieren is door het beheer van het gebied toegenomen. De rust trekt reeën, dassen, boommarters en vele andere soorten aan.

Herstelde vennen

In 1976 lag er nog maar een klein restant van het ooit zo grote Leikeven (foto rechts). De natte heide eromheen was al rond 1950 ontgonnen voor de landbouw. Die werd steeds intensiever, waardoor het ven verdroogde en vervuilde. Zeldzame planten en dieren dreigden helemaal te verdwijnen. Natuurmonumenten zag kansen voor herstel en maakte daarvoor een zeer ambitieus plan: Plan Lobelia. Het duurde 18 jaar voor dit project in 2010 was afgerond, maar de natuur leefde er helemaal op.

Veel soorten zijn terug, maar natuur staat nog steeds onder druk

Maisakkers en weilanden werden afgegraven in 24 laagtes, die zich opvulden met regenwater. De natuur reageerde er direct op. De waterlobelia bloeide in 1995 weer in het Leikeven, maar heeft het toch niet gered. Het vleesetende plantje kleine zonnedaauw en allerlei amfibieën keerden massaal terug en ook

de blauwe klokjesgentiaan bloeit weer in de vochtige heide. Verdroging door klimaatverandering en de grote onttrekking van grondwater in de omgeving bedreigt de natuur van dit prachtige vennenlandschap nog steeds. Natuurbescherming blijft nodig! blijft dus hard nodig!

Blauwe klokjesgentiaan

Kleine watersalamander

Kleine zonnedaauw

Ilse Snoeren, Boswachter natuurbeheer

"Ik word echt blij van jubelende veldleeuweriken boven het vennenlandschap. Ze geven aan dat het zorgvuldige beheer van de graslanden ook echt werkt".

Gevarieerde bossen

Vijftig jaar geleden was het bos op Huis ter Heide nog donker en dicht. Door het geleidelijk te openen, kreeg zonlicht weer de ruimte en konden loofbomen en bosplanten ontkiemen. Nu is het bos een gevarieerd geheel van jonge en oude bomen, struiken, planten en open plekken. Ook dood hout kreeg een plek, belangrijk voor insecten en andere dieren. Zo groeide een gesloten naaldbos uit tot een levendig en soortenrijk natuurbos.

Thijs Harks, Boswachter natuurbeheer

“Ik werk met veel vrijwilligers op de hei en in de bossen om de natuurkwaliteit te verbeteren.

“Zij zijn echt onmisbaar in het natuurbeheer”.

Kudde Schotse Hooglanders

Deze grote grazers helpen het natuurgebied open en gevarieerd te houden. Ze voorkomen dat graslanden dichtgroeien met struiken en bomen. Ook snoeien ze meer structuur in het bos. Door de paadjes die ze maken en hun mest zorgen ze voor extra leven in het gebied. De kuddebeheerder is Grazelands Rewilding.

www.grazelandsrewilding.com

**Doe mee! kijk voor meer info op:
www.nm.nl/vrijwilliger**

Natuur verbinden

Voor dieren is het van levensbelang dat ze zich kunnen verplaatsen op zoek naar voedsel, een partner of een veilige plek. Dat maakt populaties sterker en voorkomt dat soorten verdwijnen. Daarom is het belangrijk dat natuurgebieden met elkaar verbonden zijn en niet als geïsoleerde eilandjes in het landschap liggen. En als dieren kunnen migreren, profiteren planten daar ook van. Ze worden makkelijker verspreid en zorgen zo voor meer variatie. Zo ontstaat een veerkrachtiger natuurgebied dat beter bestand is tegen klimaatveranderingen. Huis ter Heide was door intensivering van landbouw en aanleg van wegen niet meer verbonden met andere natuurgebieden. Natuurmonumenten heeft zich altijd sterk gemaakt voor het herstel van die verbindingen.

Boomkikker

Recroduct

In 2027 opent gemeente Tilburg een recroduct onder de N261, een gecombineerde passage voor dieren én recreanten. Voor dieren herstelt het de verbinding tussen de vennen van Huis ter Heide en de natte natuur van De Brand. Er ligt al een lint van poelen die boomkikker, kamsalamander en andere amfibieën richting het recroduct leiden.

Groentje

Levendbarende hagedis

Boommarter

Ook voor vlinders is een snelweg vaak een gevaarlijke hindernis

Natuurbrug

Vanaf de jaren 80 werd de weg tussen Tilburg en Waalwijk een 4-baans snelweg. Een haast onneembare hindernis voor dieren. Daarom kwam Natuurmonumenten met plan 'Woudspoor' om te werken aan het herstel van een verbinding. Dat leidde in 2015 tot de aanleg van een natuurbrug. De natuur kon niet wachten. Al voor de opening werden op de brug pootafdrukken van o.a. boommarter en das gevonden. Maar ook voor soorten als levendbarende hagedis en veel vlinders is een 'droge' verbinding van levensbelang.

Jan Verhagen, Boswachter natuurbeheer

"Ik weet nog goed dat de eerste dassenburcht in 2005 op Huis ter Heide werd gevonden. Inmiddels zijn er al meer dan 20 burchten".

In 1999 zijn 21 dassen uitgezet in de Loonse en Drunense Duinen. Met de groei van de populatie zijn dassen op zoek gegaan naar nieuwe leefgebieden. Via dassentunnels, en later de natuurbrug, konden ze veilig Huis ter Heide bereiken.

LAAT DE NATUUR LEVEN

Huis ter Heide is na 50 jaar natuurbeheer een prachtig natuurgebied. Maar de natuur is nog steeds kwetsbaar. Daarom blijven wij iedere dag, samen met boswachters, leden en vrijwilligers, werken aan een natuurrijker Nederland.

HELP MEE!

Vanaf een klein bedrag per maand help je niet alleen de natuur, maar geniet je tegelijkertijd van deze ledenvoordelen:

- Welkomspakket met ledenpas
- 4x het magazine Puur Natuur
- 30% korting op o.a. activiteiten
- Gratis parkeren bij natuurgebieden

Scan de qr code of word lid via
www.nm.nl/leden/mb

www.natuurmonumenten.nl

Blauwborst

